

УДК 351.746. 2:343.985

DOI <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2021-42-2-130-146>

ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК ОСНОВА ПРИЙНЯТТЯ ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНИХ РІШЕНЬ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ

Павленко С.О.

OPERATIONAL-TACTICAL FORECASTING AS A BASIS FOR OPERATIONAL-TACTICAL DECISION-MAKING IN OPERATIONAL-SEARCH ACTIVITY: ESSENCE AND THEREFORE

Pavlenko S.O.

У статті з'ясовано сутність та значення оперативно-тактичного прогнозування при прийнятті оперативно-тактичного рішення. Зазначається, що оперативно-тактичне прогнозування є результатом тактичного мислення оперативного працівника. За своєю суттю тактичне мислення є прогностичним – носить випереджаючий характер (дає змогу передбачити можливі події). Характерною особливістю прогностичного мислення є не лише передбачення можливого розвитку конкретної оперативно-тактичної ситуації, але й моделювання можливих варіантів впливу на її розвиток в інтересах оперативних підрозділів.

На основі проведеного дослідження автор дійшов висновку, що у вузькому розумінні оперативно-тактичне прогнозування можна визначити як один з етапів процесу прийняття оперативно-тактичного рішення. У широкому розумінні поняття «оперативно-тактичне прогнозування» можна охарактеризувати за такими ознаками: оперативно-тактичне прогнозування формується на основі всебічного аналізу та оцінки конкретної оперативно-тактичної ситуації; оперативно-тактичне прогнозування – результат професійного мислення на тактичному рівні, якість формування якого залежить від професійної (прогностичної) компетентності оперативного працівника; оперативно-тактичне прогнозування забезпечує прийняття найбільш раціонального (оптимального) оперативно-тактичного рішення щодо найбільш ефективного способу його реалізації з урахуванням розвитку конкретної оперативно-тактичної ситуації.

Ключові слова: прогнозування, тактичне, стратегічне, рішення, мислення.

Вступ. Прийняття оптимального та раціонального рішення у будь-якій сфері людської діяльності неможливе без прогнозування процесів, явищ, подій та їх наслідків у майбутньому.

Як слушно зазначається у літературі, присвяченій видатним спортсменам-шахістам, для того, щоб приймати правильні

рішення, потрібно прораховувати ймовірні ходи противника і прогнозувати його контр-маневри [1].

У теорії оперативно-розшукової діяльності вдалий тактичний прогноз дає змогу своєчасно виробити необхідне оперативно-тактичне рішення для впливу на оперативно-розшукову ситуацію і її зміни в потрібну

ініціатору (оперативному працівнику) сторону [2, с. 98].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне підґрунтя дослідження склали наукові праці у сфері криміналістики, кримінології та теорії оперативно-розшукової діяльності вітчизняних і зарубіжних учених, таких як Ю.М. Антонян, Г.А. Аванесова, Ю.А. Блувштейн, Р.С. Белкін, П.Д. Біленчук, О.Я. Баєв, О.Ю. Булулюков, Г.М. Бірюков, В.В. Василевич, С.Е. Віцин, В.К. Весельський, К.К. Горяїнов, Л.Г. Горшенін, О. Ю. Дементьєв, О.М. Джу́жа, В.А. Журавель, А.П. Закалюка, А.Ф. Зелінський, Г.Г. Зуйков, Л.В. Кондратюк, О.М. Литвинов, В.А. Лукашов, В.П. Меживой, Є.М. Моїсеєв, С.С. Овчинський, О.Г. Обложко, К.І. Сотніков, М.В. Стащак, І. О. Теслюк, В.Ю. Шепітько та інші. Недостатня теоретична розробленість означеної проблематики зумовлює **актуальність** теми дослідження.

З огляду на зазначене **метою** статті є з'ясування сутності та значення оперативно-тактичного прогнозування при прийнятті оперативно-тактичного рішення.

Для досягнення окресленої мети вважаємо за необхідне:

дослідити теоретичні підходи до загального поняття «оперативно-розшукове прогнозування» в теорії оперативно-розшукової діяльності;

виявити відмінності розмежування співвідношення стратегічного, тактичного прогнозування в теорії оперативно-розшукової діяльності;

встановити основні теоретичні підходи до трактувань поняття «оперативно-тактичне прогнозування» в теорії оперативно-розшукової діяльності, на основі аналізу сформулювати власне визначення поняття «оперативно-тактичне прогнозування».

Виклад основного матеріалу. З'ясування сутності оперативно-тактичного про-

гнозування слід почати із визначення загального поняття «прогнозування в теорії оперативно-розшукової діяльності».

У науковій літературі існують різноманітні тлумачення поняття «прогнозування в оперативно-розшуковій діяльності». Так, під цим поняттям розуміють «особливий тип прогнозування стосовно конкретних подій, осіб, груп осіб, їх поведінки і діяльності як творчих об'єктів, які розвиваються» [3, с. 69]; «опис подальшого розвитку протиправної діяльності, що сформований на основі кількісних та якісних ретроспективних даних (раніше виявлених закономірностей), поточного (дійсного) стану об'єкта уваги та передбаченні тенденцій його розвитку» [4, с. 154]; «оперативно-розшуковий метод пізнання, спрямований на встановлення закономірностей і формування оперативно-розшукових прогнозів, основу якого складають відповідні принципи, інформаційні джерела, сукупність загальнонаукових і приватно наукових методів» [5, с. 60]; «науково обґрунтоване уявлення про ймовірний стан об'єктів оперативної уваги та отримання інформації про явища, які не існують на момент здійснення прогнозу» [6, с.285]; «науково обґрунтоване судження про можливі стани об'єктів аналітичної роботи» [7; 5 с. 62]; «досить чітке формулювання майбутніх подій» [8; 5 с. 62]; «аргументований висновок про стани оперативно-значущих об'єктів у майбутньому, зроблений співробітником оперативного підрозділу на основі опрацювання наявної інформації за допомогою застосування спеціальних прогнозних методів і методик» [5, с. 63]; «результат розумової діяльності оперативного працівника, відображений у створеному ним макеті ймовірнісного розвитку майбутньої ситуації, в якій рішення, що приймається, залежить від можливих дій особи, що становить інтерес» [9, с. 76].

Аналіз зазначених вище дефініцій свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення поняття «оперативно-розшукове

прогнозування», при цьому в наукових доробках окремих учених [10; 11;] зустрічається ототожнення та синонімічність понять «оперативно-розшукове прогнозування» та «оперативно-тактичне прогнозування», що, на наш погляд, є не зовсім коректним.

Тому ми є прибічниками вчених, які пропонують здійснювати розподіл оперативно-розшукового прогнозування в теорії оперативно-розшукової діяльності на стратегічне та оперативне-тактичне.

Одним із перших у теорії оперативно-розшукової діяльності про необхідність класифікації (розподілу) оперативно-розшукового прогнозування на стратегічне й оперативне-тактичне зазначив Є.М. Яковець у монографічному дослідженні на тему: «Проблеми аналітичної роботи в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ» (2005) [7]. З точки зору вченого, формування того чи іншого виду прогнозування залежить від характеру визначених завдань (тактичних або стратегічних), що підлягають виконанню.

Подібного бачення щодо класифікації оперативно-розшукового прогнозування на такі види, як оперативне-тактичне та стратегічне, дотримуються й деякі зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема В.В. Агеєв [5], Р. А. Халілев [12, с. 901-902], А.В. Мовчан [13, с. 246], О. Ю. Бусол [14] та інші.

Варто зазначити, що подібна класифікація застосовується і в інших професійних сферах людської діяльності. Наприклад, у військовій справі сферою стратегічного прогнозування є збройна боротьба в цілому, а оперативне-тактичного – окремі військові операції [15].

Широкого обговорення ця проблематика набула й у криміналістичній літературі [16;17; 18; 19; 20; 21]. Наприклад, М. П. Яблоков [22; 23 с. 200], досліджуючи особливості слідчого прогнозування, наголошує, що таке прогнозування може бути як тактичним, так і стратегічним. На думку вченого, стратегічне

прогнозування пов'язано із передбаченням ходу і результативності виконання головних завдань розслідування. Тактичне ж прогнозування – з передбаченням виникнення тих чи інших ситуацій у ході окремих слідчих дій і тактичних операцій [22; 23 с. 200].

Серед вітчизняних учених-криміналістів слід відзначити І.О. Теслюка, який у монографічному дослідженні на тему: «Тактичні засади застосування криміналістичного прогнозування у досудовому розслідуванні (на прикладі органів Національної поліції України)» (2017) зазначає про те, що стратегічне прогнозування – передбачення ходу та результативності виконання головних завдань попереднього розслідування, визначених кримінально-процесуальним законом і сформованих слідчою ситуацією стратегічного характеру, тактичне прогнозування – передбачення виникнення тих чи інших ситуацій у ході окремих слідчих дій і запропонування тактичних операцій та можливих їх результатів із застосуванням відповідних тактичних прийомів [16, с. 47].

Про таку класифікацію наголошують і в кримінологічній літературі, зокрема зарубіжні вчені-кримінологи. Так, Вілпен Горр, Річард Харрісб (Wilpen Gorr, Richard Harriesb) у науковій роботі на тему: «Основні засади прогнозування злочинів» (2003) [24] класифікують (методи, моделі) прогнозування на короточасні (тактичні) для вироблення, прийняття та реалізації тактичних рішень у боротьбі зі злочинністю та довгострокове (стратегічне) прогнозування – державна політика.

Слід зауважити, що у теорії оперативно-розшукової діяльності переважна більшість учених під стратегічним прогнозуванням пропонують розуміти побудову логічних моделей, що відображають імовірність розвитку оперативної обстановки в будь-якому регіоні, на території окремо взятої країни або ряду держав [25, с. 266].

Таким чином, стратегічне прогнозування відображає стратегічний рівень в оперативно-розшуковій діяльності та є основою для прийняття стратегічних рішень (окремі питання важливості стратегічних рішень нами було досліджено у попередніх публікаціях) [26].

Водночас, незважаючи на важливість такого напрямку, аналіз практики оперативних підрозділів свідчить про неналежний рівень стратегічного прогнозування в оперативно-розшуковій діяльності, *що передусім виявляється у застарілості (неактуальності) окремих законних та підзаконних відомчих нормативно-правових актів, які регулюють негласну роботу та оперативно-розшукову діяльність оперативних працівників і не враховують сучасні методи злочинної діяльності організованої злочинності.*

Варто зазначити, що не знайшли належного висвітлення основні питання цієї проблематики й серед науковців, зокрема аналіз спеціальної наукової літератури свідчить про те, що за часів незалежності України безосередньо монографічні дослідження, присвячені теоретичним, правовим та праксеологічним основам стратегії в оперативно-розшуковій діяльності, не видавалися.

Таким чином, як слушно вважають окремі вчені, роль стратегічного напрямку прогнозування в ОРД недооцінена. Водночас саме стратегічне прогнозування дає змогу визначати реальність і доцільність наміченої стратегії, здійснювати ефективне планування на довгостроковий період, створюючи передумови для підготовки проектів розв'язання різних проблем [27, с. 72].

Попри це слід акцентувати увагу на тому, що не менш важливим є активізація наукових досліджень щодо проблем оперативно-тактичного прогнозування у теорії оперативно-розшукової діяльності.

Слушно в цьому контексті є думка В.І. Єлинського про те, що оперативно-так-

тичне прогнозування – категорія складна і різноманітна, і саме цим пояснюється той факт, що до цього часу в оперативно-розшуковій теорії робилися «вельми боязкі спроби» з'ясувати сутність цієї категорії, визначити поняття та місце в системі категорій оперативно-розшукової тактики [28, с. 202].

Про епізодичність і нерозробленість ключових питань цієї проблематики свідчить те, що серед науковців практично відсутні дискусії стосовно теоретичних основ сутності поняття «оперативно-тактичне прогнозування».

Зокрема, узагальнивши наявні наукові підходи до цього визначення вітчизняних та зарубіжних вчених [29; 30; 10; 31 с. 734-735; 11, с. 134; 32], доходимо висновку, що більшість із них, досліджуючи означену проблематику, взяли за основу визначення поняття «оперативно-тактичного прогнозування», запропоноване О.Г. Обложком у 1992 році.

Як уважає дослідник, «оперативно-тактичне прогнозування» – це «найважливіший елемент тактичного мислення, інформаційно-логічний процес, що передуює прийняттю тактичних рішень, впливає на їх зміст і вибір засобів та методів реалізації в оперативно-розшукових діях (заходах)» [29].

З цією думкою варто погодитися. Адже, як свого часу зазначав відомий *видатний психолог А.В. Брушлинський, будь-яке мислення – це завжди прогнозування* [33;34].

У широкому розумінні мислення – це вища форма пізнавального відображення дійсності. У вузькому значенні – це складний психологічний процес, спрямований на виконання визначеного завдання, пошук відповіді на питання. Характер виконуваних завдань зумовлює і характер мислення, для виконання тактичних завдань потрібно тактичне мислення [35, с. 96].

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що тактичне мислення є предметом дослідження в різних сферах життєдіяльності

(педагогіці [36], спорті [37], у військовій [35] та інших сферах).

Наприклад, у спорті тактичне мислення характеризується здатністю спортсмена швидко сприймати, оцінювати, виділяти і опрацювати інформацію, суттєву для виконання тактичних завдань у змаганні, передбачити дії суперника і результат змагальних ситуацій, а головне – найкоротшим шляхом знаходити серед кількох можливих варіантів рішень таке, яке з найбільшою ймовірністю вело б до успіху [38, с. 60-61].

У військовій справі основними рисами і показниками тактичного мислення командира є активний пошук нових способів дій, смілива видозміна раніше засвоєних тактичних прийомів, урахування при прийнятті рішення особливостей конкретної бойової ситуації, відмова від шаблону, механічного використання колишнього досвіду, переоцінка звичного погляду на умови бою, самостійність і оригінальність прийнятих рішень [35, с. 99].

Зрештою аналіз наукової літератури свідчить про те, що у загальному розумінні «тактичне мислення» визначається як: здатність швидко обирати найбільш правильне рішення серед загальної кількості можливих варіантів [39]; здатність швидко оцінювати ситуацію і приймати рішення [40; 41]; активний процес відображення змісту та умов тактичного завдання, пошук шляхів і способів його виконання [35, с. 96]; здатність на основі сприйняття й аналізу ситуації в якомога коротший час знайти оптимальний шлях виконання тактичного завдання [37, с. 222].

Незважаючи на незначні розбіжності щодо трактування поняття «тактичне мислення» у різних сферах життєдіяльності, основоположною спільною позицією вчених є те, що за своєю суттю тактичне мислення є прогностичним – носить випереджаючий характер (дає змогу передбачити можливі події).

У науковій літературі прогностичність мислення часто розуміють як здатність змоделювати можливі ситуації [42]. Прогностичність мислення (характеристика відповідає прогностичному мисленню) [43].

У загальному формулюванні під поняттям «**прогностичне мислення**» розуміють такий вид мислення, який проявляється і реалізується в ситуаціях і методах розв'язання певного класу проблем і виконання завдань із прогнозування, що вимагають високорозвинених дослідницьких здібностей для передбачення найбільш імовірного визначення стану, тенденцій розвитку будь-якого явища, процесу, системи на певну перспективу, в процесі виконання яких здійснюється створення і (або) проектування нових продуктів, нових результатів щодо передбачення розвитку у відповідному просторі і в часовій перспективі об'єктів, процесів, подій, розвитку різного виду систем [43, с. 150-151].

Розвинуте прогностичне мислення, об'єктивне сприйняття майбутнього дає змогу спеціалісту моделювати можливі варіанти розвитку ситуації, зміни у структурі і в змісті процесу, підвищувати ефективність сприйняття об'єктивної інформації [44]. Здатність швидко і якісно вирішувати нестандартні завдання професійної спрямованості, мислити в новаторському ключі [45, с. 8].

Прогностичне мислення передусім детерміновано певним видом завдань і проблем, головною метою виконання яких є прогнозування розвитку ситуацій, явищ, подій, розвитку теорій, технологій і т. д. [43, с. 148].

У теорії оперативно-розшукової діяльності зазначається [29; 5, с. 50; с. 31, 739], що прогностичне мислення стимулює пошук нових фактів, вивчення осіб, які становлять оперативний інтерес, сприяє вдосконаленню пізнавальної діяльності оперативних працівників.

У контексті зазначеного необхідно звернути увагу на думку вчених, які вважають,

що для того, щоб діяти раціонально, необхідно передбачити ситуацію; щоб досягти такого передбачення, необхідно зібрати якомога більше інформації. Таким чином стимулюється фактор тактичної активності – найважливіша умова ефективності ОРД [31, с. 739].

На переконання дослідника В.В. Агеева, результати прогностичного мислення дуже часто не потребують підтвердження, вони просто забезпечують успіх оперативно-тактичних заходів. Крім того, в деяких випадках очікування підтвердження прогнозів стає шкідливим, наприклад, якщо підтверджується прогноз про вчинення тяжкого злочину, та ще з людськими жертвами [5, с. 49].

Викладене дає підстави стверджувати, що характерною особливістю прогностичного мислення є не лише передбачення можливого розвитку конкретної оперативно-тактичної ситуації, але й моделювання можливих варіантів впливу на її розвиток в інтересах оперативних підрозділів.

Не можна не погодитися із вченими, які вважають, що прогностичне мислення слід розглядати як складову творчого мислення.

У цілому творче мислення розглядається як процес, який характеризується ситуативними рішеннями і в результаті якого людина знаходить щось нове; як процес виявлення суб'єктивно нового, яке веде до формування психічних новоутворень особистості; як безпосередній уявний розсуд раніше невідомих зв'язків у предметі, що вивчається; як створення наочної реальності, нового знання або ідеального образу; як форма мислення, що становить частину процесу творчості, результати якої відрізняються оригінальністю і значущістю [46, с. 172 – 173].

Важливо також зазначити, що тактичне мислення є практичним. Як уважає Ю. К. Корнілов [47], практичне – це мислення не-теоретичне, оскільки воно невідривне від

практики. Практичне мислення безпосередньо пов'язане з діяльністю, тобто її організовує, забезпечує адекватність цієї діяльності, а отже охоплює найрізноманітніші її сторони. Практичне мислення вплетене в систему конкретної діяльності суб'єкта [47; 48].

З огляду на наведене можемо констатувати, що тактичне (прогностичне) мислення оперативного працівника є складовою професійного мислення та загалом його професійної компетентності.

Так, зокрема, О.С. Колтунов, досліджуючи прикладні проблеми педагогічної технології формування тактичного мислення курсантів вищих навчальних закладів системи МВС, слушно зауважує, що тактичне мислення має професійну спрямованість [49, с. 40].

Схожою і такою, що заслуговує на підтримку, є позиція вчених-криміналістів [50; 51], які вважають, що більш високий рівень професійного мислення слідчого – рівень тактичного мислення.

Приміром, К.П. Хоменко вважає, що розвиток професійного мислення є важливим процесом професіоналізації людини та запорукою успішної професійної діяльності. Професійна компетентність пов'язана із розвиненим професійним мисленням [52 с. 66].

У теорії оперативно-розшукової діяльності до основних компонентів професійного мислення на тактичному рівні відносять:

здатність до самостійного визначення завдань і пошуку способів їх виконання;

уміння змінювати свою діяльність і змінювати прийняті рішення відповідно до нової інформації, здатність відійти від шаблонних рішень;

уміння оцінювати широке коло питань і фактів із використанням гранично великої кількості знань з минулого досвіду. Здатність одночасного формувати декілька варіантів рішення;

уміння співвідносити варіанти рішень з об'єктивними умовами завдання, обґрунтувати, аргументувати задуми, що видаються кращими;

уміння знайти в умовах завдання найбільш істотне, відрізнити головні зв'язки і закономірності від несуттєвих, другорядних;

уміння виконувати завдання в найкоротший час, швидко орієнтуватися в умовах завдання;

уміння розібратися в русійних мотивах поведінки людей, здатність розуміти і передбачати їх вчинки [53].

Зважаючи на вкладене та здійснивши аналіз наукової літератури, робимо висновок, що суттєвими ознаками (якостями) тактичного мислення оперативного працівника є такі: швидкість мислення; глибина мислення; гнучкість мислення; критичність мислення; послідовність мислення; самостійність мислення; широта мислення.

Таким чином, розвинене професійне мислення на тактичному рівні може забезпечити ефективне виконання оперативно-тактичних завдань оперативно-розшукової діяльності.

Слід наголосити, що саме за наявності таких якостей оперативний працівник здатен здійснити належний аналіз та оцінку оперативно-тактичної ситуації, на основі чого прийняти оптимальне та раціональне оперативно-тактичне рішення та визначити найбільш ефективний спосіб його реалізації.

Однак аналіз останніх публікацій [54; 55; 56] та узагальнені результати опитування респондентів свідчать про низький рівень готовності оперативних працівників до прогностичної діяльності, що обумовлює низку труднощів у прийнятті оптимального та раціонального оперативно-тактичного рішення у ситуаціях тактичного ризику (несприятливих, специфічних, конфліктних), про що зазначило 67% опитаних.

Результати аналізу проведених досліджень з цього питання свідчать, що ця проблема обумовлена неналежною підготовкою слухачів у закладах вищої освіти системи МВС. Тому підтримуємо позицію вчених [8] щодо необхідності викладання спецкурсу «Прогностичні основи оперативно-розшукової тактики» для слухачів закладів вищої освіти системи МВС.

Слушною з цього приводу видається також думка Д.В. Швеця про те, що продуктивними засобами формування прогностичних умінь правоохоронців можуть виступати проектна діяльність, виконання завдань, розв'язання проблемних ситуацій, реалізація різних професійно-орієнтованих елементів навчальної діяльності, а також моделювання проблемних ситуацій [57, с. 157].

Варто також зауважити, що ефективність прогностичної діяльності зростає із набуттям досвіду роботи оперативного працівника. Оперативні працівники із значним стажем роботи можуть ефективно здійснювати таку діяльність навіть в умовах, коли бракує вихідної інформації і часу на прогнозування ситуації та прийняття рішення. Високий рівень якості оперативно-розшукового прогнозу обумовлена глибоким знанням специфіки досліджуваних об'єктів, наявністю розгалуженої мережі джерел інформації, умінням компіювати розрізнені відомості і орієнтуватися на території, що обслуговується [9].

Отже, у контексті викладеного необхідно звернути увагу на думку вчених про те, що значення прогностичної діяльності важко переоцінити [31, с. 124]. Вона дає змогу уникнути помилок під час використання форм оперативно-розшукової діяльності (оперативний пошук, оперативно-розшукова профілактика, оперативна розробка), успішно виконувати тактичні завдання на випередження дій злочинців.

Підсумовуючи викладене, можна дійти висновку про те, що тактичне мислення – це

вид професійного мислення на тактичному рівні, що носить прогностичний (випереджаючий) характер, тобто характеризується здатністю оперативного працівника передбачити (спрогнозувати) ймовірні (можливі) варіанти розвитку конкретної оперативнотактичної ситуації.

Слід наголосити, що оперативнотактичне прогнозування є результатом тактичного мислення оперативного працівника, пошуку ним відповідей на питання про те, як може змінитися оперативнотактична ситуація, як слід діяти в очікуваній ситуації, як буде поводитися протиборча сторона [7].

Доцільно погодитися з думкою В.В. Агеева про те, що оперативнотактичні ситуації настільки мінливі, динамічні, що роль прогнозу позначається в самому змісті тактичного мислення [5].

Для оперативнотактичного прогнозування характерні деякі особливості.

1. Оперативний працівник використовує прийом рефлексії, тобто діє за формулою «ставити себе на місце злочинця». У ході планування своїх дій оперуповноважений «приймає рішення» від імені особи, яка перевіряється і розробляється, намагається передбачити її поведінку залежно від розвитку ситуації і для кожного напрямку прогнозу передбачає своє можливе оперативнотактичне рішення.

2. Динамічність розвитку оперативнотактичної ситуації призводить до постійного надходження нової оперативнозначущої інформації, в результаті чого відбувається постійна зміна інформаційної бази для аналізу ситуації і її ймовірного передбачення, що вимагає від оперативного співробітника постійної роботи з коригування отриманих прогнозних результатів буквально «на льоту».

3. Необхідність постійної зміни мотивувань і «рольових масок» з метою забезпечення конспіративності заходів, що проводяться, також призводить до динамічності прогнозованого результату [9, с. 76-77].

Варто також зазначити, що оперативнотактичне прогнозування істотно підвищує якість оперативнотактичних рішень, зокрема, за рахунок більш повної поінформованості, що досягається в ході прогнозування. При цьому діє основна закономірність тактики: чим вищий рівень поінформованості, тим ефективніші оперативнотактичні дії [5, с. 48].

Як свідчить аналіз наукової літератури [13; 26; 12], головна мета оперативнотактичного прогнозування полягає в розробці та актуалізації оперативнорозшукових версій, звернених у майбутнє, що сприяють вжиттю конкретних заходів щодо виконання завдань ОРД [13; 26; 12].

Оперативнорозшукова версія за своєю логічною природою схожа на те, що в науці називають гіпотезою (науково обгрунтоване припущення або про факт, що безпосередньо не спостерігається, або про закономірний порядок фактів, що ним пояснюються; при цьому важливим є ступінь їх наукової обгрунтованості. Гіпотези в науці зазвичай висувуються з приводу помітних явищ природи або суспільного життя і обгрутовуються тривалими спостереженнями і твердо встановленими науковими законами [58, с. 19].

Гіпотеза є найважливішою формою прояву і реалізації прогностичного мислення [43, с. 152].

Під гіпотезою розуміють припущення, яке пояснює спостережуване явище, воно потребує перевірки на досліді та теоретичного обгрунтування [59].

У теорії оперативнорозшукової діяльності «оперативнорозшукові версії виступають як дослідницький процес оперативного працівника, що включає в себе виконання різних за характером і складністю завдань за допомогою емпіричних, теоретичних і спеціальних методів» [59; 60].

Логічною основою оперативнотактичного прогнозування є такі категорії пізнання:

екстраполяція (поширення встановлених у минулому тенденцій на майбутній період часу);

умовивід за аналогією (перенесення знань про вивчені об'єкти, явища на нововиявлені об'єкти та явища, схожі за істотними якостями і властивостями);

моделювання (дослідження явищ і процесів, що вивчаються, шляхом побудови схем).

Оперативно-тактичне моделювання нагадує розробку сценаріїв очікуваних оперативно-тактичних ситуацій. Результати оперативно-тактичного моделювання стають значно ефективнішими, якщо воно поєднується із застосуванням методів експертних оцінок [2, с. 100].

Ми підтримуємо думку, що оперативно-тактичне прогнозування (і сам прогноз), очевидно, не будучи категорією, рівнозначною категорії оперативно-тактичного рішення, водночас становить його структурну частину – «операційну частину» тактичного рішення [23].

Висновки. З огляду на викладене у вузькому розумінні оперативно-тактичне прогнозування можна визначити як один з етапів процесу прийняття оперативно-тактичного рішення.

У широкому розумінні поняття «оперативно-тактичне прогнозування» можна охарактеризувати за такими ознаками:

оперативно-тактичне прогнозування формується на основі всебічного аналізу та оцінки конкретної оперативно-тактичної ситуації;

оперативно-тактичне прогнозування – результат професійного мислення на тактичному рівні, якість формування якого залежить від професійної (прогностичної) компетентності оперативного працівника;

оперативно-тактичне прогнозування забезпечує прийняття найбільш раціонального (оптимального) оперативно-тактичного рішення щодо найбільш ефективного способу

його реалізації з урахуванням розвитку конкретної оперативно-тактичної ситуації.

Перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи викладене вище, варто констатувати, що подальшого удосконалення потребує класифікація оперативно-тактичного прогнозування за формами оперативно-розшукової діяльності (оперативний пошук, оперативно-розшукова профілактика, оперативна розробка).

Література:

1. Григорьян Э. Р. Социология как социальные шахматы : метод. пособие. М.-Берлин : Директ-Медиа, 2015. 144 с.
2. Родевич В. Ч., Толочко А. Н. Тактика розыска скрывшегося обвиняемого: теоретический аспект. *Вопросы криминологии, криминалистики и судебной экспертизы*. 2010. № 2 (28). С. 94–101.
3. Селиванов А. И., Стрельников К. А., Царгородцев И. Ю. Теоретические основы прогнозирования в оперативно-розыскной деятельности. *Вестник Академии экономической безопасности МВД России*. 2011. № 2. С. 60–69.
4. Купрієнко Д. А., Фаріон О. Б. Методологічні основи розвідувального аналізу в оперативно-розшуковій діяльності прикордонних підрозділів щодо протидії незаконним збройним формуванням при проведенні антитерористичної операції. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. 2016. Вип. 1 (46). С. 151–156.
5. Агеев В. В. Теоретические и организационно-правовые основы оперативно-розыскного прогнозирования : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. М., 2008. 193 с.
6. Овчинский С. С. Роль оперативно-розыскного прогнозирования в борьбе с организованной преступностью. *Основы борьбы с организованной преступностью* : монография / под ред. В. С. Овчинского, В. Е. Эминова, Н. П. Яблокова. М. : ИНФРА, 1997. 460 с.
7. Яковец Е. Н. Проблемы аналитической работы в оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел : монография. М. : Шумилова И. И., 2005. 218 с.
8. Оперативно-розыскная деятельность : учебник / под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, А. Ю. Шумилова. М. : ИНФРА-М, 2002. С. 702–721
9. Николаев О. Э. *Оперативно-розыскное прогнозирование как один из факторов повышения*

ефективності оперативно-розшукової діяльності. Юридическая наука. 2019. № 7. С. 74–77.

10. Ортинский В. Л. Особливості інформаційного забезпечення оперативно-розшукового прогнозування у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. Вісник національного університету «Львівська політехніка». 2017. № 876. С. 4–9. (Серія «Юридичні науки»).

11. Межевой В. П., Межевой О. В. Оперативно-розшукове прогнозування як важливий елемент тактичного мислення оперативника. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені С. О. Дідоренка. 2008. № 4. С. 128.

12. Халілев Р. А. Оперативно-розшукове прогнозування у сфері протидії злочинності на ґрунті етно-конфесійних відносин. Форум права. 2010. № 4. С. 900–904. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2010-4/10xraekv.pdf>.

13. Мовчан А. В. Характеристика основних форм інформаційно-аналітичної роботи в оперативно-розшуковій діяльності. Наука і правоохорона. 2014. № 4 (26). С. 241–247.

14. Бусол О. Ю. Підрозділи аналітичної розвідки як спеціальний суб'єкт оперативно-розшукового прогнозування. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2011. № 2 (2). С. 106–115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2011_2%282%29_14.

15. Богомаз К. Ю. Конспект лекцій з дисципліни «Соціальне прогнозування та актуальні проблеми соціогуманітарних наук» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня зі спеціальності 054 «Соціологія» за освітньо-професійною програмою «Соціологія». Кам'янське : ДДТУ, 2018. 180 с.

16. Теслюк І. О. Тактичні засади застосування криміналістичного прогнозування у досудовому розслідуванні (на прикладі органів Національної поліції України) : монографія. Одеса : Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 217 с.

17. Журавель В. А. Роль криміналістичного прогнозування в удосконаленні розслідування тяжких злочинів. Використання досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 19 листоп. 1994 р.). Харків, 1994. С. 48–49.

18. Зинченко М., Филиппович И. Криміналістическое прогнозирование как частная криміналістическая теория. URL: <http://znat.ru/page,1,113-zinchenko.html>.

19. Цільмак О. М. Загальнотеоретичні положення криміналістичного прогнозування. Вісник Запорізького національного університету. 2013. № 4. С. 178–184.

20. Литвинов А. Н., Степанюк Р. Л. Прогнозирование и планирование в криминалистике / под общ. ред. В. И. Гаенко. М. : ЮрКнига, 2004. 160 с.

21. Криминалистика : учебник / отв. ред. Н. П. Яблоков. 3-е изд., перераб. и доп. М. : Юристъ, 2005. 781 с.

22. Яблоков Н. П. Криминалистика в вопросах и ответах : учеб. пособие. М. : Юристъ, 2002. 224 с.

23. Стояновский М. В. Тактическое прогнозирование: категория криминалистики, необходимое условие обеспечения безопасности участников следственных действий. Воронежские криминалистические чтения. 2016. № 1 (18). С. 199–206.

24. Gorr W., Harries R. Introduction to crime forecasting. International Journal of Forecasting. 2003. No. 19 (4). P. 551–555.

25. Журавленко Н. И., Михайлова Я. С. Оперативно-розшукове прогнозування преступлений экономической направленности. Евразийский юридический журнал. 2015. № 6 (85). С. 266–269.

26. Павленко С. О. Поняття та класифікація оперативно-тактичних рішень у теорії оперативно-розшукової діяльності. Проблеми законності. 2020. Вип. 150. С. 216–232. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.150.209794>.

27. Дивольд В. Е. Проблемные вопросы реализации оперативно-розшукового прогнозирования. Преемственность и новации в юридической науке : материалы Всерос. науч. конф. (Омск, 21 мая 2019 г.) / под. ред. И. В. Сидорова. Омск : Омск. акад. МВД РФ, 2019. С. 70–72.

28. Елинский В. И. Основы методологии теории оперативно-розшукової діяльності : монографія. М. : Шумилова И. И., 2001. 228 с.

29. Обложко А. Г. О результатах исследования прогностического мышления сотрудников оперативных аппаратов. Проблемы повышения эффективности деятельности ОВД : межвуз. сб. науч. тр. М. : [б. и.], 1992. 127 с.

30. Акіменко Д. О., Конціялов О. В. Тактичне прогнозування при проведенні спеціальних операцій. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2007. № 37. С. 156–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2007_37_26.

31. Теория оперативно-розшукової діяльності : учебник / под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Синилова. М. : ИНФРА-М, 2006. 832 с.

32. Бірюков Г. Оперативно-тактичне прогнозування як елемент оперативно-розшукової тактики. *Вісник Академії управління МВС*. 2010. № 2 (14). С. 128–134.
33. Брушлинский А. В. Психология мышления и кибернетика. М. : Мысль, 1970. 191 с.
34. Брушлинский А. В. Мышление и прогнозирование. М. : Мысль, 1979. 228 с.
35. Кабалин В. Л., Прищепа В. Н., Сергеев А. Н. Формирование компетенций тактического мышления командира. *Педагогический журнал*. 2019. Т. 9. № 3А. С. 95–102.
36. Лопанова Е. В. Критерии оценки профессионального мышления педагога. *Казанский педагогический журнал*. 2008. № 10. С. 36–45.
37. Щербак Т. І. Особливості тактичного мислення футболістів в залежності від спортивного амплуа. *Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*. 2016. Т. 21. Вип. 4 (42). С. 222–231. (Серія «Психологія»).
38. Рыбалов Ю. В., Рыбалов С. И., Рудин М. В. Основы спортивной тренировки : учеб.-метод. пособие. Сураж : Сураж. пед. колледж, 2013. URL: https://sportschool51.murm.sportsng.ru/media/2020/06/18/1254747936/Yu.V._Ry_balov_S.I._Ry_balova_M.V._Rudin_Osnovy_sport.trenirovki_Surazh_2013.pdf.
39. Хьюс Ч. Футбол: тактические действия команды / пер. с англ. ; предисл. В. Николаева. М. : Физкультура и спорт, 1979. 144 с.
40. Годик М. А. Спортивная метрология : учебник. М. : Физкультура и спорт, 1988. 192 с.
41. Волков С. В. К вопросу особенностей тактического мышления футболистов. *Молодёжь Сибири – науке России* : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Красноярск, 23–24 апр. 2015 г.) / сост. Т. А. Кравченко ; гл. ред. В. Ф. Забуга. Красноярск : Сибир. ин-т бизнеса, упр. и психологии, 2015. С. 46–48.
42. Чашечникова О. С., Бардакова О. Г., Чурай З. Б. Навчання учнів розв'язувати завдання з параметрами як засіб розвитку прогностичного мислення. Тригонометричні рівняння з параметрами. *Актуальні питання природничо-математичної освіти*. 2019. Вип. 1 (13). С. 93–103. doi: 10.5281/zenodo.3568395.
43. Андреев В. И. Педагогическая эвристика для творческого саморазвития многомерного мышления и мудрости: монография. Казань : Центр инновац. технологий, 2015. 288 с.
44. Карманчиков А. И. Прогнозирование успешной деятельности специалиста. *Фундаментальные исследования*. 2014. № 5–2. С. 356–360. URL: <http://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=33880>.
45. Романчук В. О., Романчук М. Г. Развитие творческого потенциала учащихся неязыковых вузов на основе принципа рефлексивности. *Pedagogy & Psychology. Theory and practice*. 2017. № 2 (10). С. 8–10.
46. Махлай О. Основні підходи до проблеми розвитку творчої особистості в контексті сучасних психологічних досліджень. *Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України*. 2017. № 2 (7). С. 129–143. (Серія «Психологічні науки»).
47. Корнілов Ю. К. Особливості практичного мислення. *Застосування концепції С. Л. Рубінштейна в розробці питань загальної психології*. М., 1989. С. 67–79.
48. Карпенко В. В. Психологія мислення: феноменологія, процес і детермінанти. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. Вип. 1. С. 32–42. (Серія «Психологічна»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2013_1_6.
49. Колтунов А. С. Формирование тактического мышления курсантов ВВУЗов ВВ МВД России в процессе изучения военных дисциплин : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Саратов, 2000. 176 с.
50. Яблоков Н. П. Средства криминалистического мышления в криминалистической тактике. *Актуальные проблемы криминалистической тактики* : материалы Междунар. науч.-практ. конф. М., 2014. С. 308–313.
51. Воронина А. С. Особенности мышления сотрудников подразделений предварительного следствия МВД России. *Психология и педагогика служебной деятельности*. 2018. № 1. С. 7–8. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-myshleniya-sotrudnikov-podrazdeleniy-predvaritelnogo-sledstviya-mvd-rossii-1>.
52. Хоменко К. П. Формування професійної компетентності майбутніх лікарів в університетах Польщі (1990–2015) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 2017. 20 с.
53. Богданов В. М. Психологічні особливості професійного мислення працівника карного розшуку : лекція. Омськ : Омськ. вищ. шк. міліції МВС СРСР, 1984. 32 с.
54. Азаров І. В. Сформованість прогностичної компетентності у майбутніх офіцерів збройних сил України. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2017. № 1 (114). С. 13–17.
55. Марков М. М. Загальна характеристика професійної підготовки працівників оперативних підрозділів. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (107). С. 224–232.

56. Швець Д. В. Формування особистості поліцейського в умовах фахової підготовки та професійної діяльності: правові та психологічні аспекти : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2019. 454 с.

57. Швець Д. В. Прогностична компетентність як чинник ефективності професійної діяльності майбутніх правоохоронців. *Inovačné výskum v oblasti sociológie, psychológie a politológie : Zborník z medzinárodnej vedecko-practická konferencia (Sládkovičovo, Slovenská republika, 10–11 marca 2017)*. Sládkovičovo : Vysoká škola Danubius, 2017. С. 155–158.

58. Бородулин В. В. Выдвижение и проверка оперативно-розыскных версий при обнаружении группы со следами насилия : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. М., 2003. 156 с.

59. Жеребкін В. Є. Логіка : підручник. 7-ме вид., стереотип. Київ : Знання, 2004. 255 с.

60. Лукашов В. А. Методика изучения и оценки оперативной обстановки. *Оперативно-розыскная деятельность ОБД. Особенная часть. Раздел 1* : Учебник. М. : Акад. МВД СССР, 1982. С. 56.

References:

1. Grigorev, E.R. (2015). *Sotsiologiya kak sotsialnye shakmaty [Sociology as social chess]*. M.-Berlin: Direkt-Mrdia [in Russian].

2. Rodevich, V.Ch., & Tolochko, A.BN. (2010). Taktika rozyska skryvshegosia obviniaemogo: teoreticheskiy aspekt [Tactics of finding the hiding accused: a theoretical aspect]. *Voprosy kriminologii, kriminalistiki i sudebnoy ekspertizy, Criminology, Forensic Science and Forensics Issues*, 2(28), 94-101 [in Russian].

3. Silvanov, A.I., Strelnikov, K.A., & Tsaregorodtsev, I.Iu. (2011). Teoreticheskie osnovy prognozirovaniia v operativno-rozysknoy deiatelnosti [Theoretical foundations of forecasting in operational-search activities]. *Vestnik Akademii ekonomicheskoy bezopasnosti MVD Rossii, Bulletin of the Academy of Economic Security of the Ministry of Internal Affairs of Russia*, 2, 60-69 [in Russian].

4. Kupriienko, D.A., & Farion, O.B. (2016). Metodolohichni osnovy rozvidualnoho analizu v operatyvno-rozshukovii diialnosti prykordonnykh pidrozdiliv shchodo protydii nezakonnym zbroinym formuvanniam pry provedenni antyterorystychnoi operatsii [Methodological bases of reconnaissance analysis in operative-search activity of frontier divisions concerning counteraction to illegal armed formations at carrying out anti-terrorist operation]. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho universytetu Povitrianykh Syl, Collection of scientific works of*

Kharkiv University of the Air Force, 1(46), 151-156 [in Ukrainian].

5. Ageev, V.V. (2008). Teoreticheskie i organizatsionno-pravovye osnovy operativno-rozysknoho prognozirovaniia [Theoretical and organizational and legal foundations of operational-search forecasting]. *Candidate's thesis*. Moscow [in Russian].

6. Ovchinskiy, S.S. (1997). Rol operativno-rozysknoho prognozirovaniia v borbe s organizovannoy prestupnosiu [The role of operational-search forecasting in the fight against organized crime]. *Osnovy borby s organizovannoy prestupnostiu, Fundamentals of Combating Organized Crime*. V.S. Ovchinskiy, V.E. Eminov, N.P. Iablokov (Ed.). Moscow: INFRA [in Russian].

7. Iakovets, E.N. (2005). *Problemy analiticheskoy raboty v operativno-rozysknoy deiatelnosti organov vnutrennikh del [Problems of analytical work in the operational-search activity of the internal affairs bodies]*. Moscow: Shumilova I.I. [in Russian].

8. Goriainov, K.K., Ovchinskiy, V.S., & Shumilov, A.Iu. (Ed.). (2002). *Operativno-rozysknaia deiatelnost [Operational-search activity]*. Moscow: INFRA-M [in Russian].

9. Nikolaev, O.E. (2019). Operativno-rozysknoe prognozirovanie kak odin iz faktorov povysheniia effektivnosti operativno-rozysknoy deiatelnosti [Operational-search forecasting as one of the factors for increasing the efficiency of operational-search activity]. *Yuridicheskaya nauka, Legal Science*, 7, 74-77 [in Russian].

10. Ortynskiy, V.L. (2017). Osoblyvosti informatsiynoho zabezpechennia operatyvno-rozshukovoho prohozuvannia u protydii zlochynam u sferi obihu narkotychnykh zasobiv [Features of information support of operative-search forecasting in counteraction to crimes in the sphere of drug trafficking]. *Visnyk natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika", Bulletin of Lviv Polytechnic National University*, 876, 4-9 [in Ukrainian].

11. Mazhevoi, V.P., & Mezhevoi, O.V. (2008). Operatyvno-rozshukove prohozuvannia yak vazhlyvyi element taktychnoho myslennia operatyvnyka [Operational search forecasting as an important element of tactical thinking of the operative]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni Ye.O. Didorenka, Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E.A. Didorenko*, 4, 128 [in Ukrainian].

12. Khalilev, R.A. (2010). Operatyvno-rozshukove prohozuvannia u sferi protydii zlochynnosti na grunti etno-konfesiinykh vidnosyn [Operational search forecasting in the field of crime prevention on the basis of ethno-confessional

- relations]. *Forum prava, Law Forum*, 4, 900-904. Retrieved from <http://www.nbu.gov.ua/ejournals/FP/2010-4/10xraekv.pdf> [in Ukrainian].
13. Movchan, A.V. (2014). Kharakterystyka osnovnykh form informatsiino-analitychnoi roboty v operatyvno-rozshukovii diialnosti [Characteristics of the main forms of information and analytical work in operational and investigative activities]. *Nauka i pravookhorona, Science and law enforcement*, 4(26), 241-247 [in Ukrainian].
14. Busol, O.Yu. (2011). Pidrozdyly analitychnoi rozvidky yak spetsialnyi subiekt operatyvno-rozshukovoho prohnouzuvannia [Analytical intelligence units as a special subject of operative-search forecasting]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Legal Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 2(2), 106-115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2011_2%282%29_14 [in Ukrainian].
15. Bohmaz, K.Yu. (2018). *Konspekt leksii z dystsypliny "Sotsialne prohnouzuvannia ta aktualni problemy sotsiohumanitarnykh nauk" dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity druhooho (mahisterskoho) rivnia zi spetsialnosti 054 "Sotsiologhiia" za osvitno-profesiinoiu prohramoiu "Sotsiologhiia"* [Synopsis of lectures on the subject "Social forecasting and current issues of socio-humanitarian sciences" for applicants for higher education of the second (master's) level in the specialty 054 "Sociology" in the educational-professional program "Sociology"]. Kamianske: DDTU [in Ukrainian].
16. Tesliuk, I.O. (2017). *Taktychni zasady zastosuvannia kryminalistychnoho prohnouzuvannia u dosudovomu rozsliduvanni (na prykladi orhaniv Natsionalnoi politsii Ukrainy)* [Tactical principles of application of forensic forecasting in pre-trial investigation (on the example of the National Police of Ukraine)]. Odesa: Odes. derzh. un-t vnutr. sprav [in Ukrainian].
17. Zhuravel, V.A. (1994). Rol kryminalistychnoho prohnouzuvannia v udoskonalenni rozsliduvannia tiazhkykh zlochyniv [The role of forensic forecasting in improving the investigation of serious crimes]. *Vykorystannia dosiahnen nauky i tekhniki u borotbi zi zlochynnistyu, Using the achievements of science and technology in the fight against crime: Proceedings of the Scientific and Practical Conference* (pp. 48-49). Kharkiv [in Ukrainian].
18. Zinchenko, M., & Filipovich, I. *Kriminalisticheskoe prognozirovanie kak chastnaia kriminalisticheskaiia teoriia* [Forensic forecasting as a private forensic theory]. Retrieved from <http://znat.ru/page,1,113-zinchenko.html> [in Russian].
19. Tsilmak, O.M. (2013). Zahalnoteoretychni polozhennia kryminalistychnoho prohnouzuvannia [General theoretical provisions of forensic forecasting]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu, Bulletin of Zaporizhia National University*, 4, 178-184 [in Ukrainian].
20. Litvinov, A.N., & Stepaniuk, R.L. (2004). *Prognozirovanie i planirovanie v kriminalistike* [Forecasting and planning in forensic science]. V.I Gaenko (Eds.). Moscow: Iurkniga [in Russian].
21. Iablokov, N.P. (Eds.). (2005). *Kriminalistika* [Forensics]. N.P. Iablokov (Eds.) (3rd ed., rev.). Moscow: Iurist [in Russian].
22. Iablokov, N.P. (2002). *Kriminalistika v voprosakh i otvetakh* [Forensic Questions and Answers]. Moscow: Iurist [in Russian].
23. Stoianovskiy, M.V. (2016). Takticheskoe prognozirovanie: kategoriia kriminalistiki, neobkhodimoe uslovie obespecheniia bezopasnosti uchastnikov sledstvennykh deystviy [Tactical forecasting: a category of forensic science, a necessary condition for ensuring the safety of participants in investigative actions]. *Voronezhskie kriminalisticheskie chteniia, Voronezh forensic readings*, 1(18), 199-206 [in Russian].
24. Gorr, W., & Harriesb, R. (2003). Introduction to crime forecasting. *International Journal of Forecasting*, 19(4), 551-555.
25. Zhuravlenko, N.I., & Mikhaylova, Ia.S. (2015). Operativno-rozysknoe prognozirovanie prestupleniy ekonomicheskoy napravlenosti [Operational-search forecasting of economic crimes]. *Evraziyskiy iuridicheskii zhurnal, Eurasian Law Journal*, 6(85), 266-269 [in Russian].
26. Pavlenko, S.O. (2020). Poniattia ta klasyfikatsiia operatyvno-taktychnykh rishen u teorii operatyvno-rozshukovoi diialnosti [The concept and classification of operational and tactical solutions in the theory of operational and investigative activities]. *Problemy zakonnosti, Problems of legality*, 150, 216-232. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.150.209794> [in Ukrainian].
27. Divold, V.E. (2019). Problemnye voprosy realizatsii operativno-rozysknogo prognozirovaniia [Problematic issues of the implementation of operational-search forecasting]. *Preemstvennost i novatsii v iuridicheskoy nauke, Continuity and innovations in legal science*; Proceedings of the All-Russian Scientific Conference (pp. 70-72). I.V. Sidorov (Ed.). Omsk: Omsk. akad. MVD RF [in Russian].
28. Elinskiy, V.I. (2001). *Osnovy metodologii teorii operativno-rozysknoy deiatelnosti* [Fundamentals of the methodology of the theory of

operational-search activity]. Moscow: Shumilova I.I. [in Russian].

29. Oblozko, A.G. (1992). O rezultatakh issledovaniia prognosticheskogo myshleniia sotrudnikov operativnykh apparatov [On the results of a study of the predictive thinking of employees of operational units]. *Problemy povysheniia effektivnosti deiatelnosti OVD, Problems of increasing the efficiency of the internal affairs bodies: Intercollegiate Proceedings of the Scientific Conference* (p. 127). Moscow [in Russian].

30. Akimenko, D.O., & Kontsiialov, O.V. (2007). Taktychne prohnozuvannia pry provedenni spetsialnykh operatsii [Tactical forecasting during special operations]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav, Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, 37, 156-162. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2007_37_26 [in Ukrainian].

31. Goriainov, K.K., Ovchinskiy, V.S., & Sinilov, G.K. (Ed.). (2006). *Teoriia operativno-rozysknoy deiatelnosti [Theory of operational-search activity]*. Moscow: INFRA-M [in Russian].

32. Biriukov, H. (2010). Operatyvno-taktychne prohnozuvannia yak element operatyvno-rozshukovoi taktyky [Operational and tactical forecasting as an element of operational and search tactics]. *Visnyk Akademii upravlinnia MVS, Bulletin of the Academy of Management of the Ministry of Internal Affairs*, 2(14), 128-134 [in Ukrainian].

33. Brushlinskiy, A.V. (1970). *Psikhologiiia myshleniia i kibernetika [Psychology of thinking and cybernetics]*. Moscow: Mysl [in Russian].

34. Brushlinskiy, A.V. (1979). *Myshlenie i prognozirovanie [Thinking and forecasting]*. Moscow: Mysl [in Russian].

35. Kabalin, V.L., Prishchepa, V.N., & Sergeev, A.N. (2019). Formirovanie kompetensiy takticheskogo myshleniia komandira [Formation of commander's tactical thinking competencies]. *Pedagogicheskii zhurnal, Pedagogical journal*, vol. 9, 3A, 95-102 [in Russian].

36. Lopanova, E.V. (2008). Kriterii otsenki professionalnogo myshleniia pedagoga [Criteria for assessing the professional thinking of a teacher]. *Kazanskiy pedagogicheskii zhurnal, Kazan pedagogical journal*, 10, 36-45 [in Russian].

37. Shcherbak, T.I. (2016). Osoblyvosti taktychnoho myshleniia futbolistiv v zalezhnosti vid sportyvnoho amplua [Features of tactical thinking of football players depending on a sports role]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I.I. Mechnykova, Bulletin of Odessa National University after I.I. Mechnikov*, vol. 21, 4(42), 222-231 [in Ukrainian].

38. Rybalov, Iu.V., Rybalov, S.I., & Rudin, M.V. (2013). *Osnovy sportivnoy trenirovki [Fundamentals of sports training]*. Surazn: Surazn. ped. koledzn. Retrieved from https://sportschool51.murm.sportsng.ru/media/2020/06/18/1254747936/Yu.V._Ry_balov_S.I._Ry_balova_M.V._Rudin_Osnovy_sport.trenirovki_Surazh_2013.pdf [in Russian].

39. Khius, Ch. (1979). *Futbol: takticheskie deystviia komandy [Football: tactical team action]*. (Trans). V. Nikolaev (Ed.). Moscow: Fizkultura i sport [in Russian].

40. Godik, M.A. (1988). *Sportivnaia metrologiia [Sports metrology]*. Moscow: Fizkultura i sport [in Russian].

41. Volkov, S.V. (2015). K voprosu osobennostey takticheskogo myshleniia futbolistov [To the question of the features of the tactical thinking of football players]. *Molodozh Sibiri - nauke Rossii, Youth of Siberia - to the science of Russia: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference* (pp 46-48). T.A. Kravchenko, V.F. Zabuga (Ed.). Krasnoyarsk: Sibir. in-t biznesa, upr. i psikhologii [in Russian].

42. Chashechnykova, O.S., Bardakova, O.H., & Chukhray, Z.B. (2019). Navchannia uchniv rozviazuvaty zavdannia z parametry yak zasib rozvytku prohnostychnoho myshleniia. Trygonometrychni rivniannia z parametry [Teaching students to solve problems with parameters as a means of developing predictive thinking. Trigonometric equations with parameters]. *Aktualni pytannia pryrodnycho-matematichnoi osvity, Current issues of natural and mathematical education*, 1(13), 93-103. doi: 10.5281/zenodo.3568395 [in Ukrainian].

43. Andreev, V.I. (2015). *Pedagogicheskaiia evristika dlia tvorcheskogo samorazvitiia mnogomernogo myshleniia i mudrosti [Pedagogical heuristics for creative self-development of multidimensional thinking and wisdom]*. Kazan: Tsentri innovats. tekhnologii [in Russian].

44. Karmanchikov, A.I. (2014). Prognozirovanie uspeshnoy deiatelnosti spetsialista [Forecasting the successful activity of a specialist]. *Fundamentalnye issledovaniia, Basic research*, 5-2, 356-360. Retrieved from <http://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=33880> [in Russian].

45. Romanchuk, V.O., & Romanchuk, M.H. (2017). Razvitie tvorcheskogo potentsiala uchashchikhsia neiazykovykh vuzov na osnove printsipa refleksivnosti [Development of the creative potential of students of non-linguistic universities based on the principle of reflexivity]. *Pedagogy & Psychology. Theory and practice*, 2(10), 8-10 [in Russian].

46. Makhlai, O. (2017). Osnovni pidkhody do problemy rozvytku tvorchoi osobystosti v konteksti suchasnykh psykholohichnykh doslidzhen [The main approaches to the problem of creative personality development in the context of modern psychological research]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy, Collection of scientific works of the National Academy of State Border Guard Service of Ukraine*, 2(7), 129-143 [in Ukrainian].
47. Kornilov, Yu.K. (1989). Osoblyvosti praktychnoho myslennia [Features of practical thinking]. *Zastosuvannia kontseptsii S.L. Rubinshteina v rozrobtsi pytan zahalnoi psykholohii, Application of S.L. Rubinstein's concept in the development of general psychology*, 67-79. Moscow [in Russian].
48. Karpenko, V.V. (2013). Psykholohiia myslennia: fenomenolohiia, protses i determinanty [Psychology of thinking: phenomenology, process and determinants]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs*, 1, 32-42. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2013_1_6 [in Ukrainian].
49. Koltunov, A.S. (2000). Formirovanie takticheskogo myshleniia kursantov VVUZov VV MVD Rossii v protsesse izucheniia voennykh distsiplin [Formation of tactical thinking of cadets of VVUZs of the Internal Troops of the Ministry of Internal Affairs of Russia in the process of studying military disciplines]. *Candidate's thesis*. Saratov [in Russian].
50. Iablokov, N.P. (2014). Sredstva kriminalisticheskogo myshleniia v kriminalisticheskoy taktike [Forensic thinking tools in forensic tactics]. *Aktualnye problemy kriminalisticheskoy taktiki, Actual problems of forensic tactics: Proceedings of the Scientific and Practical Conference* (pp. 308-313). Moscow [in Russian].
51. Voronina, A.S. (2018). Osobennosti myshleniia sotrudnikov podrazdeleniy predvaritel'nogo sledstviia MVD Rossii [Peculiarities of thinking of employees of the preliminary investigation units of the Ministry of Internal Affairs of Russia]. *Psikhologiya i pedagogika sluzhebnoy deiatelnosti, Psychology and pedagogy of performance*, 1, 7-8. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-myshleniya-sotrudnikov-podrazdeleniy-predvaritel'nogo-sledstviya-mvd-rossii-1> [in Russian].
52. Khomenko, K.P. (2017). Formuvannia profesiinnoi kompetentnosti maibutnikh likariv v universytetakh Polshchi (1990-2015) [Formation of professional competence of future doctors in Polish universities (1990-2015)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
53. Bohdanov, V.M. (1984). *Psykholohichni osoblyvosti profesiinoho myslennia pratsivnyka karnoho rozshuku [Psychological features of professional thinking of a criminal investigation officer]*. Omsk: Omsk. vyshch. shk. militsii MVS SRSR [in Ukrainian].
54. Azarov, I.V. (2017). Sformovanist prohnostychnoi kompetentnosti u maibutnikh ofitseriv zbroinykh syl Ukrainy [Formation of prognostic competence in future officers of the Armed Forces of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Pivdenoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K.D. Ushynskoho, Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinsky*, 1(114), 13-17 [in Ukrainian].
55. Markov, M.M. (2018). Zahalna kharakterystyka profesiinoi pidhotovky pratsivnykiv operatyvnykh pidrozdiliv [General characteristics of professional training of employees of operational units]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 2(107), 224-232 [in Ukrainian].
56. Shvets, D.V. (2019). Formuvannia osobystosti politseiskoho v umovakh fakhovoi pidhotovky ta profesiinnoi diialnosti: pravovi ta psykholohichni aspekty [Formation of the police officer's personality in the conditions of professional training and professional activity: legal and psychological aspects]. *Doctor's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
57. Shvets, D.V. (2017). Prohnostychna kompetentnist yak chynnyk efektyvnosti profesiinnoi diialnosti maibutnikh pravookhorontsiv [Prognostic competence as a factor in the effectiveness of professional activities of future law enforcement officers]. *Inovačne výskum v oblasti sociológie, psychológie a politológie: Zborník z medzinárodná vedecko-practická konferencia* (pp. 155-158). Sládkovičovo: Vysoká škola Danubius [in Ukrainian].
58. Borodulin, V.V. (2003). Vydviznenie i proverka operativno-rozysknykh versiy pri obnaruznenii trupa so sledami nasiliia [Putting forward and checking operational-search versions when a corpse with traces of violence is found]. *Candidate's thesis*. Moscow [in Russian].
59. Zherebkin, V.Ye. (2004). *Lohika [Logic]* (7th ed.). Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
60. Lukashov, V.A. (1982). Metodika izucheniia i otsenki operativnoy obstanovki [Methodology for studying and assessing the operational environment]. *Operativno-rozysknaia deiatelnost OVD. Osobennaia chast. Razdel 1, Operational search activity of the Department of*

Internal Affairs. The special part. Section 1. Moscow: Akad. MVD SSSR [in Russian].

Pavlenko S.O. Operational-tactical forecasting as a basis for operational-tactical decision-making in operational-search activity: essence and therefore. – Article.

The article clarifies the essence and importance of operational and tactical forecasting in making operational and tactical decisions. It is noted that operational and tactical forecasting is the result of tactical thinking of the operational worker. In essence, tactical thinking is prognostic - it is anticipatory (allows you to predict possible events). A characteristic feature of prognostic thinking is not only the prediction of the possible development of a specific operational and tactical situation, but also the modeling of possible options for influencing its development in the interests of operational units.

The generalized results of the survey of respondents indicate a low level of readiness of operatives for forecasting activities, which causes a number of difficulties in making optimal and rational operational and tactical decisions in situations of tactical risk (adverse, specific, conflict), as noted by 67% of respondents. Emphasis was placed on the need to teach a special course "Prognostic foundations of operational and investigative tactics" for students of higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs.

Based on the study, the author concluded that in a narrow sense, operational and tactical forecasting can be defined as one of the stages of the process of operational and tactical decision. In a broad sense, the concept of "operational and tactical forecasting" can be characterized by the following features: operational and tactical forecasting is formed on the basis of a comprehensive analysis and assessment of a specific operational and tactical situation; operational-tactical forecasting - the result of professional thinking at the tactical level, the quality of formation of which depends on the professional (prognostic) competence of the operational worker; operational and tactical forecasting ensures the adoption of the most rational (optimal) operational and tactical decision on the most effective way to implement it, taking into account the development of a specific operational and tactical situation.

Key words: forecasting, tactical, strategic, decision, thinking.

Павленко С.О. Оперативно-тактическое прогнозирование как основа принятия оперативно-тактических решений в оперативно-розыскной деятельности: сущность и поэтому. - Статья.

В статье уточняется сущность и значение оперативно-тактического прогнозирования при принятии оперативно-тактических решений. Отмечается, что оперативно-тактическое прогнозирование является результатом тактического мышления оперативного работника. По своей сути тактическое мышление является прогностическим — оно превосходит (позволяет предвидеть возможные события). Характерной чертой прогностического мышления является не только предсказание возможного развития конкретной оперативно-тактической обстановки, но и моделирование возможных вариантов воздействия на ее развитие в интересах оперативных подразделений.

Обобщенные результаты опроса респондентов свидетельствуют о низком уровне готовности оперативных работников к прогнозной деятельности, что вызывает ряд трудностей в принятии оптимальных и рациональных оперативно-тактических решений в ситуациях тактического риска (неблагоприятных, специфических, конфликтных), как отмечалось 67% опрошенных. Сделан акцент на необходимости преподавания специального курса «Прогностические основы оперативно-розыскной тактики» для студентов высших учебных заведений МВД.

На основании проведенного исследования автор сделал вывод, что в узком смысле оперативно-тактическое прогнозирование можно определить как один из этапов процесса принятия оперативно-тактического решения. В широком смысле понятие «оперативно-тактическое прогнозирование» можно охарактеризовать следующими признаками: оперативно-тактическое прогнозирование формируется на основе всестороннего анализа и оценки конкретной оперативно-тактической обстановки; оперативно-тактическое прогнозирование - результат профессионального мышления на тактическом уровне, качество формирования которого зависит от профессиональной (прогностической) компетентности оперативного работника; оперативно-тактическое прогнозирование обеспечивает принятие наиболее рационального (оптимального) оперативно-тактического решения о наиболее эффективном способе его реализации с учетом развития конкретной оперативно-тактической обстановки.

Ключевые слова: прогнозирование, тактическое, стратегическое, решение, мышление.

Авторська довідка:

Павленко Сергій Олексійович – кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий спів-

робітник відділу організації та захисту прав інтелектуальної власності, Національної академії внутрішніх справ.

Стаття надійшла до редакції 20 вересня 2021 р